

*Новак О. Д.,**аспірант кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРО УЧАСНИКІВ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню нормативно-правового матеріалу та теоретичних розробок у питанні про учасників дисциплінарного провадження щодо державних службовців, визначено їх систему та повноваження.

Ключові слова: державні службовці, дисциплінарне провадження, учасники.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою адміністративно-правової реформи є вдосконалення законодавства у сфері державної служби. Завдання пошуку і запровадження дієвого й ефективного механізму дисциплінарної відповідальності державного службовця залишається одним із першочергових на шляху становлення принципово нового інституту державної служби в Україні. У цьому аспекті важливе місце посідає питання про учасників, які здійснюють дисциплінарне провадження щодо державних службовців. Метою статті є дослідження цього виду адміністративно-юрисдикційного провадження на основі аналізу позицій учених і змісту нормативно-правового матеріалу, та формування власної позиції стосовно системи та повноважень його учасників. Актуальність обумовлена тим, що на сьогодні питання щодо учасників дисциплінарного провадження стосовно держслужбовців чітко не визначено законодавцем, що нерідко призводить до порушення процедури притягнення держслужбовців до дисциплінарної відповідальності. Детальна класифікація учасників зазначеного провадження надасть можливість з'ясувати сутність їх процесуальних прав та обов'язків, а це, в свою чергу, сприятиме справедливості й законності при здійсненні дисциплінарного провадження щодо державних службовців.

Виклад основного матеріалу. У науковій юридичній літературі використовуються різні конструкції для позначення суб'єктів, які беруть участь у дисциплінарному провадженні – «суб'єкти дисциплінарного провадження», «учасники провадження», «особи, які беруть участь у провадженні» та ін. Так, О. П. Альохін, А. О. Кармолицький та Ю. М. Козлов, характеризуючи всіх, кого задіяно в дисциплінарному провадженні, називають «особи, які беруть участь у провадженні» [1, с. 320]. Ю. С. Адушкін, класифікуючи суб'єктів дисциплінарного провадження, ототожнює їх з учасниками такого провадження [2, с. 66-67]. Досліджуючи вказаний дисциплінарний процес в органах внутрішніх справ Д. П. Полівчук осіб, які беруть участь у дисциплінарному провадженні, називає «суб'єкти дисциплінарного провадження» [3]. Однак, на наше переконання, найбільш вдалим для характеристики осіб, які беруть участь у дисциплінарному провадженні щодо державних службовців, є поняття «учасники дисциплінарного провадження».

У юридичній науковій літературі бракує визначення поняття «учасники дисциплінарного провадження»; існує тільки твердження, що ними є державні службовці. Під «учасниками дисциплінарного провадження щодо державних службовців» треба розуміти осіб, які відповідно до законодавства реалізують права або виконують обов'язки у процесі здійснення цього провадження. На нашу думку, правильне тлумачення назви таких учасників, позбавить непорозумінь і накладок, пов'язаних з оперуванням термінами «суб'єкти дисциплінарної відповідальності» та «суб'єкти дисциплінарного провадження». Адже суб'єктом дисциплінарної відповідальності виступає державний службовець, що допустив дисциплінарний проступок, а учасниками дисциплінарного провадження – особи, що згідно із законодавством здійснюють або залучаються до реалізації дисциплінарного провадження.

Варто констатувати: ні Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 р. [4], ані новий Закон України «Про державну службу» 17.11.2011 р. [5] не містять категорії «учасники дисциплінарного провадження», відсутній також і перелік цих осіб. Слід наголосити, що брак нормативного врегулювання поняття, класифікації та повноважень учасників дисциплінарного провадження є відчутною прогалиною чинного законодавства України про державну службу, що призводить до розширення їх повноважень, а інколи й до неправомірного їх використання. Коло учасників досліджуваного провадження щодо спеціалізованих видів державної служби (в органах внутрішніх справ, у Збройних силах України, службі цивільного захисту та ін.) у загальних рисах окреслено у відповідних Дисциплінарних статутах. Водночас у новому Законі України «Про державну службу» міститься вказівка тільки на одного учасника дисциплінарного провадження – суб'єкта призначення, який має право накладати дисциплінарні стягнення на держслужбовця [5, ст. 54].

Загалом же в дисциплінарному провадженні існують такі ж функції, як і в будь-якому іншому юрисдикційному процесі, що є обов'язковими для кожного випадку його здійснення – обвинувачення, захист і вирішення справи [2, с. 66], однак має свою специфіку. Зазначимо, що у досліджуваному провадженні категорія процесуальних функцій його учасників, не отримала такого яскравого вираження, як, наприклад, у кримінальному, де функції обвинувачення, захисту й вирішення справи (правосуддя) розмежовані в законодавстві досить чітко. Констатуємо, що вказана ситуація призводить, на жаль, до виникнення порушень під час здійснення дисциплінарного провадження щодо державних службовців.

Із точки зору В. К. Колпакова й О. В. Кузьменко, за характером процесуального статусу всіх суб'єктів провадження можна розділити на 3 групи: (а) суб'єкти, що вирі-

шують справу; (б) суб'єкти, щодо яких вирішується справа; (в) допоміжні учасники процесу [6, с. 437-439]. Варто погодитися із запропонованою думкою цих вчених, однак, як вбачається, вона потребує конкретизації для кожної групи суб'єктів дисциплінарного провадження стосовно держслужбовців як одного з видів адміністративно-юрисдикційних проваджень.

Аналіз системи учасників досліджуваного провадження дозволяє визначити, що останні, керуючись принципом законності, вступають у службово-деліктні правовідносини з приводу здійснення процедури притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, дотримуючись принципу презумпції невинуватості, який вказує на неможливість накладати стягнення на держслужбовців, які не вчиняли дисциплінарних проступків.

Розглядаючи повноваження учасників дисциплінарного провадження, вчені-адміністративісти поділяють їх на декілька груп: це суб'єкти: (а) дисциплінарного обвинувачення, функція яких полягає у виявленні і розслідуванні дисциплінарних проступків та обґрунтуванні перед суб'єктом дисциплінарної влади питання про дисциплінарну відповідальність осіб, що їх вчинили; (б) дисциплінарного захисту, процесуальна діяльність яких полягає в повному або частковому оспоруванні обвинувачення й у діях, спрямованих на пом'якшення дисциплінарного стягнення; (в) вирішення дисциплінарних справ (суб'єкти дисциплінарної влади), які безпосередньо наділені правом вирішувати справу та накладати дисциплінарні стягнення; (г) які санкціонують накладення стягнень, функція яких полягає в наданні санкцій на застосування певних видів дисциплінарних стягнень (зокрема такого з них як звільнення); (д) які забезпечують виконання дисциплінарних стягнень. Особливо виділяють також осіб, які сприяють веденню дисциплінарної процедури, із вказівкою, що такі функції можуть впливати безпосередньо зі службових чи інших обов'язків, спрямованих на зміцнення дисципліни в державному органі, або ж здійснюються добровільно [2, с. 76]. Вищенадана характеристика учасників дисциплінарного провадження, дає змогу розуміти їх права і обов'язки, і з урахуванням цього виокремити безпосередні повноваження учасників, що, беззаперечно, сприяє забезпеченню законності проведення дисциплінарного провадження. Проте вбачається зайвим виділення в окрему групу суб'єктів дисциплінарного обвинувачення, з урахуванням положення про те, що термін «обвинувачення» характерний для кримінального права. Також про недоцільність виділення такого учасника, свідчить те, що ним де-факто є суб'єкт, наділений правом накладати відповідне стягнення.

Продовжуючи дослідження правової літератури, що стосується участі осіб у дисциплінарному провадженні щодо держслужбовців, зазначимо, що всі учасники такого провадження, є носіями певних прав і обов'язків. Ураховуючи відмінності між ними, І. О. Картузова, поділяє таких учасників на декілька груп. Перша – це так звані «лідуючі суб'єкти» [7], тобто уповноважені органи чи посадові особи, наділені правом порушувати дисциплінарну справу, проводити службове розслідування, розглядати і вирішувати справу, переглядати її за скаргою. Другу групу складають учасники, які особисто зацікавлені в результатах справи; це особа, яку притягують до відпові-

дальності, потерпілий, їх законні представники й захисники. Третю – становлять особи, які сприяють проведенню дисциплінарного провадження [8, с. 122]. Варто відмітити, що наявність потерпілого у цій процедурі – не досить часте явище. Думаємо, що його існування більш властиве для справ про порушення правил професійної етики, аморальних проступків державних службовців і т. п.

Доволі цікавою видається класифікація учасників дисциплінарного провадження, наведена Д. П. Полівчуком, яких науковець поділяє на обов'язкових та факультативних. До обов'язкових він відносить суб'єкта дисциплінарної влади; суб'єктів дисциплінарного обвинувачення; суб'єкта стосовно яких здійснюється провадження. До факультативних – суб'єктів дисциплінарного захисту (захисника, представника) й суб'єктів, що сприяють проведенню дисциплінарної процедури щодо держслужбовців [3, с. 54]. Як бачимо, дослідник стоїть на позиціях класифікації учасників провадження за критерієм їх процесуальних функцій у дисциплінарному провадженні стосовно державних службовців. Дещо суперечливою вбачаємо назву «суб'єкти дисциплінарної влади», адже вона суперечить положенням Конституції, згідно якої в Україні існує тільки три гілки влади: законодавча, виконавча та судова.

Специфіка службово-деліктних правовідносин між державним службовцем, який вчинив службовий делікт (дисциплінарний проступок) та суб'єктом призначення полягають в тому, що перший зобов'язаний нести відповідальність за вчинене діяння, а другий вправі накласти на нього дисциплінарне стягнення. Відповідно до цієї наукової позиції названих вище суб'єктів відносять до обов'язкових учасників дисциплінарного провадження. Додатковими вважаються суб'єкти, які сприяють проведенню службового розслідування; а також ті, які забезпечують законність та обґрунтованість дисциплінарних санкцій (суд) та ін. [9, с. 95]. Солідарною з вищенаведеною є позиція Вапнярчук Н. М. стосовно системи учасників провадження, яка зазначає, що за характером процесуального статусу суб'єктів дисциплінарно-процесуальних відносин можна поділити на три групи: (1) начальники, наділені владними повноваженнями; (2) працівники, щодо яких вирішується питання про застосування до них дисциплінарних стягнень; (3) допоміжні учасники провадження [10, с. 117].

Отже, з нашого погляду, необхідно закріпити в Законі України «Про державну службу» поняття «**учасники дисциплінарного провадження щодо державних службовців**» та віднести до них осіб, які відповідно до законодавства реалізують права або виконують обов'язки у процесі здійснення такого провадження. Систему вказаних учасників, на наш погляд, варто визначити наступним чином: (1) суб'єкт, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження; (2) суб'єкти дисциплінарного захисту; (3) суб'єкти службового розслідування; (4) суб'єкт дисциплінарної юрисдикції (вирішення справи, санкціонування накладення деяких стягнень на держслужбовців). До окремої категорії варто віднести осіб, зі службового становища яких впливає обов'язок сприяти здійсненню дисциплінарного провадження (додаткові суб'єкти). За ознаки класифікації взято встановлену законом процедуру притягнення особи до дисциплінарної відповідальності та зацікавленість учасників у результатах справи.

Суб'єкт, стосовно якого здійснюється дисциплінарне провадження, – це державний службовець, тобто особа, яка займає посаду в державному органі або його апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержує заробітну плату за рахунок державних коштів. Новий Закон України «Про державну службу» вперше наводить легальне визначення категорії «державний службовець» як громадянина України, який займає посаду державної служби в державному органі, органі влади Автономної Республіки Крим або в їх апараті, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету, крім випадків, визначених законом, та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з реалізацією завдань та виконанням функцій державного органу або органу влади Автономної Республіки Крим [5, ст. 1]. На нашу думку, наведена дефініція поняття державного службовця є надзвичайно важливою для розуміння цієї особи як суб'єкта державно-службових відносин, а також суб'єкта, щодо якого можливе здійснення дисциплінарного провадження.

Зауважимо, що у Законі України «Про державну службу» 1993 р. процесуальні права й обов'язки особи, відносно якої провадиться дисциплінарне провадження, на жаль, не визначено. Законодавство, що регулює питання застосування дисциплінарної відповідальності до держслужбовців, закріплює права цієї групи осіб лише фрагментарно, без певної систематизованості. Права особи, щодо якої має місце службове розслідування, встановлено Порядком проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування» затвердженим Постановою Кабміну України № 950 від 13.06.2000 р. (далі – Порядок). Окрім визначених вище прав під час проведення дисциплінарного провадження, держслужбовець також вправі надавати докази по суті обставин справи, подавати клопотання і скарги. Що стосується клопотань, то згідно з чинним Законом України «Про звернення громадян» під ними слід розуміти письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо [12]. Якщо вести мову про зміст клопотань у дисциплінарному провадженні, слід зазначити, що в ньому можуть міститися прохання про необхідність проведення додаткових заходів у межах дисциплінарного провадження, про їх зміст та обсяг; про залучення до справи додаткових доказів, що підтверджують невинуватість держслужбовця тощо.

Суб'єкти дисциплінарного захисту – особи або орган, покликані надавати юридичний захист і правову допомогу при здійсненні дисциплінарного провадження. Варто погодитися із твердженням про те, що цим суб'єктом у вказаному провадженні найчастіше виступає державний службовець, який захищає свої права самостійно. З цього приводу ще Ю. С. Адушкін підкреслював, що функції захисту здійснюються особою, яка притягається до дисциплінарної відповідальності (надання нею пояснень, оскарження дій суб'єктів дисциплінарного обвинувачення, висновку службового розслідування, заявлення скарг, клопотання про дострокове зняття стягнення, оскарження його в суд) [2, с. 69]. У зв'язку з цим науковець не виділяє держслужбовця, який вчинив дисциплінарний проступок в окрему групу, а відносить цього учасника саме до

суб'єктів дисциплінарного захисту [2, с. 68]. Однак указане видається спірним, оскільки при віднесенні такого держслужбовця до суб'єктів дисциплінарного захисту, провадження буде позбавлене одного з основних учасників – суб'єкта дисциплінарної відповідальності.

Про здійснення функцій захисту особисто держслужбовцем, який вчинив дисциплінарний проступок, свідчать і положення п. 7 чинного Порядку, де зазначено, що особа, стосовно якої провадиться розслідування, має право: отримувати інформацію про підстави проведення такого розслідування; надавати письмові та усні пояснення, робити заяви, подавати документи, що мають значення для справи; звертатися з клопотанням про опитування інших осіб, яким відомі досліджувані обставини; подавати у письмовій формі зауваження щодо проведення службового розслідування; звертатися з обґрунтованим клопотанням у письмовій формі до керівника органу державної влади про виведення з її складу осіб, які особисто заінтересовані в результатах такого розслідування та ін. [11].

У руслі розгляду цього питання, слід звернути увагу на те, що недоліком обох названих вище Законів («Про державну службу») є відсутність у них вказівки на право державного службовця мати адвоката або представника на всіх стадіях дисциплінарного провадження, що, на нашу думку, суперечить ст. 59 Конституції України, згідно з якою кожен має право на правову допомогу. Виходячи із наведених міркувань, вважаємо, що на всіх стадіях дисциплінарного провадження державний службовець може скористатися послугами представника. На стадії оскарження наказу про накладення дисциплінарного стягнення, відповідно до ст. 16 КАС України для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах діє адвокатура. У випадках, встановлених законом, правова допомога може надаватися й іншими фахівцями в галузі права [13].

З цього приводу варто погодитися із думкою Д. П. Полівчука, що закріплення на законодавчому рівні прав захисника у дисциплінарному провадженні може бути покладено в основу розробки заходів з удосконалення чинного законодавства, норми якого впорядковують правовідносини у сфері здійснення дисциплінарного провадження, створюючи підґрунтя для уникнення прогалин і колізій у законодавстві й ефективного забезпечення реалізації прав особи (держслужбовця), яка притягується до дисциплінарної відповідальності [3, с. 57].

Суб'єкти службового розслідування – особи (члени комісії), що за рішенням суб'єкта призначення досліджують обставини вчинення дисциплінарного проступку, у тому числі обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, а також причин та умов, що сприяли його вчиненню. За результатами службового розслідування члени комісії складають акт. У разі прийняття рішення щодо притягнення державного службовця до відповідальності, комісія пропонує вид дисциплінарного стягнення.

Суб'єкт дисциплінарної юрисдикції (вирішення справи, накладення дисциплінарних стягнень). Під терміном «юрисдикція» слід розуміти компетентність відповідних органів, їх посадових осіб розглядати юридично значущі справи і приймати при їх розв'язанні юридично обов'язкові рішення. Інакше кажучи, суб'єктом дисциплінарної юрисдикції є орган або уповноважена особа, які згідно із законодавством зобов'язані прийняти рішення з

приводу наявності або відсутності в діянні держслужбовця складу дисциплінарного правопорушення й накласти на нього стягнення або звільнити від дисциплінарної відповідальності в разі невинуватості.

Розгляд питання про суб'єкта, що вирішує дисциплінарну справу, вимагає відзначити, що саме останній ініціює процес відкриття дисциплінарного провадження відповідно до наявних приводів і підстав; а також вирішує питання про накладення на держслужбовця дисциплінарного стягнення. Корисним в розрізі цього питання є досвід Німеччини, що орієнтує на чітке законодавче окреслення кола суб'єктів, які беруть участь у дисциплінарному провадженні щодо державних службовців. Законодавство цієї держави надає право чиновникові особисто порушити щодо себе дисциплінарне провадження. Метою такого заходу є створення додаткових гарантій для державного службовця від необґрунтованих дій відносно нього з боку керівників усіх рівнів [14, с. 146]. Тож вважаємо такий зарубіжний досвід прийнятним для впровадження у вітчизняне нормативне регулювання інституту дисциплінарної відповідальності держслужбовців.

Відповідно до чинного законодавства суб'єктом вирішення справи є орган, якому надано право прийняття на роботу [15, ст. 147-1]. Досить слушним є те, що Закон України «Про державну службу» 2011 р. визначає суб'єктом призначення особу, яка вправі накладати дисциплінарні стягнення, що свідчить про звуження застосування норм трудового права в дисциплінарному процесі. Тобто, згідно з указаним Законом, нормами адміністративного права визначено суб'єкта призначення (ст. 54), який є суб'єктом дисциплінарної юрисдикції (вирішення справи). Продовжуючи розгляд зазначеного питання, зауважимо, що правило, за яким право накладати дисциплінарні стягнення має лише суб'єкт призначення, в сучасних умовах розвитку державної служби видається недосконалим. За такого підходу не досягається необхідна оперативність при вирішенні справи. Адже фактично рішення про порушення дисциплінарного провадження найчастіше реально приймає не суб'єкт призначення, а безпосередній керівник відділу, управління, сектора. З урахуванням цього, в окремих випадках варто надати право накладати на держслужбовця деякі види стягнень (зауваження) окрім суб'єкта призначення, також безпосередньому керівнику відповідного структурного підрозділу державного органу, де працює держслужбовець.

Окремо слід виділити також суб'єктів, які санкціонують застосування деяких дисциплінарних стягнень до держслужбовців. Суть указаної функції полягає в діях компетентних суб'єктів, уповноважених в окремих випадках надавати дозвіл (згоду) особам, які вирішують справу, накладати дисциплінарні стягнення. До цієї категорії учасників дисциплінарного провадження найчастіше відносять вищестоящі органи, поруч з тими, які за загальним правилом вправі накладати такі стягнення. Наявність зазначених суб'єктів можемо прослідкувати, спираючись на положення деяких дисциплінарних статутів. Приміром, за Дисциплінарним статутом прокуратури, прокурори Кримської АР, областей, міста Києва та прирівняні до них, мають право застосовувати такі дисциплінарні стягнення: догану, пониження в посаді, звільнення, крім пониження на посаді і звільнення працівників, які призначаються Ге-

неральним прокурором України. При необхідності застосування заходу дисциплінарного стягнення, що перевищує повноваження зазначених прокурорів, вони вносять подання Генеральному прокурору України [16]. Суб'єктів, що санкціонують застосування певних видів дисциплінарних стягнень можна виокремити зі змісту Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ, де у ст. 13 вказано, що правом накладання дисциплінарних стягнень користуються тільки прямі начальники. Водночас, начальник, який не наділений правом накладання дисциплінарних стягнень, має право порушити перед старшим прямим начальником клопотання про притягнення особи рядового або начальницького складу до дисциплінарної відповідальності (тобто отримати згоду). Міністрові ж внутрішніх справ України належить право накладати будь-які дисциплінарні стягнення, передбачені Статутом, на всіх осіб рядового і начальницького складу [17].

Завершення дисциплінарного провадження вимагає реалізації прийнятого рішення по справі, тобто доведення до відома держслужбовця змісту наказу про накладення на нього дисциплінарного стягнення. За загальним правилом стягнення оголошується в наказі й повідомляється державному службовцю під розписку [23]. У новому Законі України «Про державну службу» це положення деталізовано, де у ч. 2 ст. 57 закріплено, що державний службовець має бути особисто ознайомлений під розписку з рішенням не пізніше наступного робочого дня після прийняття рішення [12]. Зазначене положення безумовно є позитивним напрацюванням для інституту дисциплінарної відповідальності держслужбовців. Однак Закон не містить вказівки на осіб, які вправі здійснювати таку процедуру та механізм ознайомлення з рішенням.

Серед учасників дисциплінарного провадження щодо держслужбовців також виокремлюють **додаткових учасників**, які сприяють проведенню дисциплінарного провадження. До їх числа можна віднести особу або орган, що своїми діями допомагають встановленню істини у процесі здійснення дисциплінарного провадження щодо держслужбовця. В наукових працях до таких відносять заявника, потерпілого, свідків, експерта, спеціаліста [2, 3]. Як додаткового суб'єкта дисциплінарного провадження називають також прокурора.

Висновки. Запропонована класифікація, як вбачається, найбільш вдало розкриває зміст поняття «учасники дисциплінарного провадження», допомагає чітко розмежувати їх процесуальний статус у дисциплінарному провадженні стосовно державних службовців. На наше переконання, закріплення на законодавчому рівні наведеної вище системи учасників дисциплінарного провадження сприятиме більш детальному законодавчому врегулюванню цього питання, усуненню прогалин і недоліків в означеній сфері і як наслідок – розширенню юридичних гарантій законності у процесі притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності.

Література:

1. Административное право Российской Федерации : учебник / под ред. А. П. Алекина, А. А. Кармолицкого, Ю. М. Козлова. – М. : Зерцало, 1996. – 680 с.
2. Адушкин Ю. С. Дисциплинарное производство в СССР : моногр. / Ю. С. Адушкин. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1986. – 128 с.

3. Полівчук, Д. П. Дисциплінарне провадження в органах внутрішніх справ [Текст] : автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Д. П. Полівчук ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2011. – 19 с.
4. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 р., № 3723-XII // – Відом. Верхов. Ради України. – 1993 р. – № 52. – Ст. 490.
5. Про державну службу : Закон України від 17.11.2011 р., № 4050 – VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 4. – Ст. 115.
6. Колпаков В. К. Курс адміністративного права : підруч. / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 872 с.
7. Бахрах Д.Н. Административное право России : учебник для вузов / Д. Н. Бахрах – М. : Норма, 2002. – 640 с.
8. Каргузова И. А. Дисциплинарная ответственность государственных служащих : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Каргузова Ирина Алексеевна ; Одес. гос. юрид. акад. – Одесса 1999. – 196 с.
9. Добробаба М. Б. Службно-деликтные правоотношения : моногр. / М. Б. Добробаба; под ред. Е. Б. Лупарева. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 296 с.
10. Вапнярчук, Н. М. Правове регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні [Текст] : автореф. ... на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.05 / Н. М. Вапнярчук. – М. : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 18 с.
11. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Постанова КМУ від від 13.06.2000 № 950 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 24. – Ст. 1004.
12. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
13. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р., № 2747- IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
14. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України : моногр. за заг. ред. В. П. Тимошука, А. М. Школика. – К. : Кокус-Ю, 2007. – 735 с.
15. Кодекс законів про працю України : затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р., №322-УІІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1971. – № 50 (Додаток). – Ст. 375.
16. Дисциплінарний статут прокуратури України : затв. Постановою Верховної Ради від 06.11.1991 р. № 1796-XII // Відом. Верх. Ради України. – 1992. – № 4. – Ст. 15.
17. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 р. № 3460-IV // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 12. – Ст. 791.

Новак О. Д. Участники дисциплинарного производства в отношении государственных служащих

Аннотация. Статья посвящена исследованию нормативно-правового материала и теоретических разработок в вопросе об участниках дисциплинарного производства в отношении государственных служащих, определены их система и полномочия.

Ключевые слова: государственные служащие, дисциплинарное производство, участники.

Novak O. Participants of the disciplinary proceedings against civil servants

Summary. The article investigates the normative and legal material and theoretical developments in the matter of disciplinary proceedings against participants of public servants, defines the system and their responsibilities.

Key words: civil servants, disciplinary proceedings, the participants.